

производителността на труда. Най-широко е приложението на ценовия индекс на производителността на труда. Той се използва не само за получаване на обобщени данни за отрасъла или цялата промишленост, но и в отделните предприятия и производствени звена, като замества често пъти натуралния и трудовия индекс на производителността на труда. Това не всякога е целесъобразно и не води всякога до най-точни резултати.

Същественото при отчитане изменението на производителността на труда е, че върху обобщения индекс на производителността на труда оказва влияние не само изменението в равнището на производителността на труда, но и промените в броя на работниците в отделните предприятия или отрасли с различна производителност на труда. На този така наречен „структурен фактор“ в практиката се обръща малко внимание. А той не е без значение. Увеличаването или намаляването на относителния дял на работниците от предприятията, които имат по-висока производителност на труда, оказва значително влияние върху общия индекс на производителността на труда. Това нещо може да се наблюдава и при получаване на обобщени данни в едно предприятие, което има цехове с различна производителност на труда. Това влияние се проявява и при изчисляването на обобщения индекс на производителността на труда общо за републиката. Увеличаването на относителния дял на работниците от добивната промишленост, които имат по-ниска производителност на труда, допринася за отчитането на по-малък растеж на производителността на труда. Обратно, тяхното намаление спрямо общия брой на заетите работници в промишлеността ще доведе до отчитането на привидно по-голям растеж на производителността на труда.

Отстраняването на това влияние в много случаи е наложително. Това е особено необходимо при аналитичната работа. Проследяването на динамиката на производителността на труда за по-дълги периоди, през които са настъпили и структурни промени в състава на отраслите, налага да се изчислява и индекс на производителността на труда, освободен от влиянието на „структурния фактор“. За да се отстрани това влияние, при изчисляване индекса на производителността на труда се налага да се използва методът на академик Струмилин. Същността на метода се състои в това, че общият индекс на производителността на труда се получава не на базата на обобщените данни за обема на промишлената продукция и средния списъчен брой на работниците например за даден отрасъл, а от получените частни индекси за всяко предприятие поотделно. За всяко предприятие се извлича поотделно индекс на производителността на труда. Обобщеният индекс за отрасъла представлява средна аритметична от получените единични индекси, претеглени с броя на работниците на отделните предприятия през отчетния период. Полученият по този начин общ индекс на производителността на труда отговаря на въпроса как се е изменила производителността на труда през отчетния период в сравнение с базисния при положение, че относителното тегло на броя на работниците във всяко предприятие през базисния период е такова, каквото е през отчетния период.

Нека илюстрираме с пример влиянието на „структурния фактор“ и отстраняването на това влияние по метода на академик Струмилин. Като пример ще приведем изчислението на производителността на труда в даден каменовъглен басейн, в който има две мини с различна производи-